

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
ІМ. Б. Д. ГАВРИЛИШИНА**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ННІМВ

імені Б.Д.Гаврилишина

Людмила ГАВРИЛЮК-ЄНСЕН

33680120

2025 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор

з науково-педагогічної роботи

Виктор ОСТРОВЕРХОВ

2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

**з дисципліни «Політичні режими сучасності»
ступінь вищої освіти – бакалавр
галузь знань 24 «Сфера обслуговування»
спеціальність – 242 Туризм і рекреація
освітньо-професійна програма – «Туризм»**

Кафедра політології та філософії імені Сергія Коновала

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практичні заняття (год.)	ІРС (год.)	Тренінг (год.)	Самост. робота студ. (год.)	Разом (год.)	Залік (сем.)
Денна	3	6	32	14	3	6	95	150	6

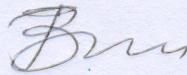
22.08.2024

**Тернопіль – ЗУНУ
2025**

Робочу програму склав: доцент кафедри політології та філософії ЗУНУ, доц.,
канд. політ. н., Томахів В.Я.

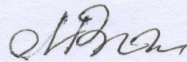
Робоча програма затверджена на засіданні кафедри політології та філософії
імені Сергія Коновала, протокол № 1 від 26. 08.25 р.

Завідувачка кафедри

Тетяна ЧОЛАЧ

Гарант ОПП

Володимир МАЗУР

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Політичні режими сучасності»

1. Опис дисципліни «Політичні режими сучасності»

Дисципліна: «Політичні режими сучасності»	Галузь знань, спеціальність, СВО	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 5	Галузь знань: 24 Сфера обслуговування	Дисципліна - вибіркова
Кількість залікових модулів – 3	Спеціальність: 242 Туризм і рекреація	Рік підготовки: <i>Денна – 3</i> Семестр: <i>Денна – 6</i>
Кількість змістових модулів – 2	Освітньо-професійна програма: «Туризм»	Лекції: <i>Денна – 32</i> Практичні заняття: <i>Денна - 14</i>
Загальна кількість годин – 150	Ступінь вищої освіти: бакалавр	Самостійна робота: <i>Денна – 95</i> <i>Тренінги – 6</i> Індивідуальна робота : <i>Денна – 3</i>
Тижневих годин – 10 з них аудиторних – 3		Вид підсумкового контролю – залік

2. Мета і завдання дисципліни «Політичні режими сучасності»

2.1. Мета вивчення дисципліни.

Метою дисципліни «Політичні режими сучасності» є ознайомлення студентів з проблематикою політичних режимів сучасності, розширення і закріплення знань про політичні інститути, процеси та явища..

2.2. Завдання лекційних занять полягає у тому, щоби ознайомити студентів з сутністю, історичним та сучасними типами політичних режимів, із основами та принципами функціонування, порівняльного аналізу, ефективністю і якістю політичних режимів у політичних системах.

Завдання практичних занять полягає у тому, щоб сформувати у студентів на основі теоретичного матеріалу, поданого на лекціях та в процесі самостійного освоєння програмного матеріалу необхідні практичні навички для аналізу політичних режимів, їх ефективності якості, здійснювати аналіз поточної ситуації в країні і давати прогнози розвитку політичних режимів як в Україні, так і в світі в цілому.

3. Програма навчальної дисципліни «Політичні режими сучасності».

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ТА ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ

Тема 1. Категорія «політичний режим»: суть та основні підходи щодо визначення.

Інституціональний та соціологічний підходи щодо визначення поняття «політичний режим». Співвідношення поняття «політичний режим» з поняттями «форма правління», «державний режим», «політична система». Критерії визначення політичного режиму (ознаки). Структура політичного режиму. Фактори формування політичного режиму.

Тема 2. Типологія політичних режимів

Антична типологія політичних режимів за кількістю правлячих осіб. Класифікація режимів І. Канта. Автократія (авторитаризм і тоталітаризм) у структурі аналізу політичних режимів. Типології американського дослідника Е. Шилза та англійського політолога С. Файнера. Класифікація Г. Алмонда і Б. Пауелла. Двомірна типологія Р. Даля. Типологія демократичних політичних режимів А. Лейпхарта. Багатомірна типологія Ч. Ендрейна. Типологія політичних режимів американських вчених Х. Лінца та А. Степана.

Тема 3. Авторитарний політичний режим: історія, типологія, сучасність .

Походження поняття «авторитаризм» та його ідеологічна основа. Авторитаризм як найдавніший тип політичного режиму. Авторитарні теорії Фіхте, Гегеля, Маркса. Теорія влади «сильної особи» Ф. Ніцше. Концепція авторитаризму Е. Дольфуса. Авторитарні фашистські режими в країнах Центрально-Східної Європи міжвоєнного періоду та причини їх встановлення. Франкізм в Іспанії. Режим Салазара в Португалії. Типологія авторитаризму. Типологія за метою встановлення авторитарного режиму. Класифікація авторитарних режимів за їх ставленням до традицій. Класифікація авторитарних режимів.

Сучасний авторитаризм та його різновиди. Типи сучасного авторитаризму. Виникнення військових режимів. Форми військового правління. Преторіанські режими. Ознаки військових режимів. Відмінності між військовими та військово-бюрократичними режимами. Характеристики однопартійних режимів. Походження персональних тираній. Ознаки персоніфікованих султаністських режимів. Теократичний авторитаризм. Ісламська Республіка Іран. Правління талібів в Афганістані. Монархічні авторитарні режими. Дуалістична монархія (Марокко, Йорданія, Кувейт, Бахрейн). Абсолютна монархія (Саудівська Аравія, ОАЕ, Катар, Оман).

Тема 4. Демократія як політичний режим

Демократія як ідеал і політична дійсність. Демократія як політичний режим. Основні індикатори демократичного політичного режиму. Реалізація принципу розподілу влади. Вибори представницьких органів. Високий ступінь розвитку громадянського суспільства. Багатопартійність. Легальна опозиція. Вільні ЗМІ.

Плюралістична політична культура. Типологія демократії. Концепція «дефектної» та «вбудованої» демократії: логіка й емпіричні свідчення. Концепція «консолідованості» і «консолідації» в аналізі демократії та демократизації. Концепція «постдемократії»: проблеми й перспективи. розвитку теорії та практики демократії.

Тема 5. Теоретичне осмислення тоталітаризму як феномену XX ст.

Поняття тоталітаризму та походження терміна. Тоталітаризм як політична концепція та як політичний режим. Ідейні витoki та обґрунтування тоталітаризму мислителями в світовій політичній думці. Уявлення про «повну владу держави» та ознаки тоталітарних ідей в праці Платона «Держава». Тоталітарні ідеї в творах Т. Мора і Т. Кампанелли, Ж.Ж. Руссо. Тоталітарні елементи в політичній теорії К. Маркса. Класичні концепції тоталітаризму у XX ст.: фашизм в Італії - Б. Муссоліні, Дж. Джентіле. Нацизм у Німеччині: А. Гітлер, А. Розенберг. Радянський тоталітаризм як марксизм-ленінізм у практичному вимірі. Обґрунтування взаємопов'язаності тоталітаризму із соціалізмом в праці Ф. Хайєка «Дорога до рабства». Відмінність між авторитаризмом і тоталітаризмом за Хуаном Лінцом. Неототалітаризм у Росії як поєднання нацизму, імперського шовінізму та культури страху.

Тема 6. Сутність, причини виникнення та механізм функціонування тоталітарних режимів та їх типологія.

К. Фрідріх і З. Бжезінський про ознаки тоталітарного суспільства («тоталітарний синдром»). Ідеологія як одна із причин виникнення тоталітаризму. Політичні передумови появи тоталітарних режимів. Економічні передумови тоталітаризму. Х. Арендт про політичні, ідеологічні, соціологічні та психологічні засади тоталітаризму.

Основні ознаки та механізм функціонування тоталітаризму. Загальна класифікація різновидів тоталітаризму (правий і лівий). Відмінності між різновидами тоталітарних режимів. Тоталітаризм і фашизм: спільне і відмінне. Італійський фашизм та німецький націонал-соціалізм (нацизм). Комунізм та його особливості. Радянський тоталітаризм. Сталінізм як класичний прояв тоталітаризму. Післявоєнний тоталітаризм в країнах Центрально-Східної Європи та Південно-Східної Азії, причини механізм його встановлення. Сучасний тоталітаризм (Північна Корея, Куба, ісламський фундаменталізм) Особливості становлення та функціонування сталінізму як різновиду тоталітаризму в Україні.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА ДИНАМІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ СУЧАСНИХ ПОЛІТИЧНИХ РЕЖИМІВ.

Тема 7. Трансформація політичних режимів сучасності.

Демократична трансформація та її сутність. Поняття «політичний транзит». Теорія модернізації(Д. Растоу, Г. О'Доннелл, Ф. Шміттер і Л. Уайтхед, А. Пшеворський). Політичні та економічні перетворення у Латинській Америці та Південно-Східній Європі. Поняття «хвиля демократизації» Хвилі демократизації Г.

Хантінгтона. С. Хантінгтон «Третя хвиля: демократизація наприкінці 20 ст.». Періоди глобальної демократизації Ф. Шміттєра. Форми та етапи демократичного транзиту. Етапи демократичних перетворень Бжезинського. Основні варіанти демократичних переходів С. Хантінгтона. Типологія демократичних переходів Т. Л. Карла і Ф. Шміттєра. Підхід до трактування перехідного процесу та його періодизації О'Доннелла та Шміттєра. Етапи переходу Пшеворського. Особливості поставторитарної та постоталітарної трансформації. Національна консолідація як фактор політичних трансформацій.

Тема 8. Особливості та індикатори трансформації, (транзиту) та функціонування сучасних політичних режимів

Особливості дослідження транзиту політичних режимів за методиками організації «Freedom House». Індикатори трансформацій та сталого розвитку політичних режимів за методиками Фонду Бертельсманна. Оцінювання рівня сприйняття корупції та трансформації політичних режимів за даними «Transparency International». Порівняння транзитів політичних режимів за проектом «Політичний атлас сучасності». Проблема національної консолідації в умовах демократичної трансформації. Людський розвиток як індикатор функціонування політичних режимів.

Тема 9. Гібридні режими та їх сутність.

Поняття «гібридний режим». Гібридний режим як результат демократичних трансформацій та переходів (транзиту). Розуміння гібридних режимів в стилі «неповних демократій» (концепції «делегативної демократії» Г. О'Доннелла, «неліберальної демократії» Ф.Закарія, «дефектної демократії» В. Меркеля, «авторитарної демократії» Р. Сакви, «фасадної демократії» Г. Гілла). Гібридні режими як новий лібералізований авторитаризм («напівавторитарний режим», «новий авторитаризм» Ф. Роедера, «змагальний авторитаризм» Л. Вея та С. Левіцкі). Основні ознаки та індикатори гібридних режимів.

Тема 10. Субнаціональні політичні режими: визначення, типологія і порівняльний аналіз.

Концептуальне визначення субнаціональних політичних режимів. Методики порівняльного аналізу та типи субнаціональних політичних режимів. Субнаціональний демократичний режим (на прикладі країн Європи). «Анклави» авторитаризму і демократії як субнаціональні політичні режими. Субнаціональний авторитарний/недемократичний режим .

Тема 11. Зворотня (антидемократична) трансформація. Неототалітарний нацистський режим сучасної росії.

Зворотня (антидемократична) трансформація та її сутність. Антидемократична трансформація в країнах пострадянського простору (росія Білорусь). Вплив росії на формування політичних режимів в країнах пострадянського простору. Поняття неототалітаризму і сучасного нацизму. російський режим як неототалітарний і нацистський. Історичні передумови. Еволюція політичного режиму рф: від авторитаризму до диктатури. Роль війни та ідеології «великої держави». Ідеологія рашизму. Шовінізм, антизахідність, культ «перемоги». Використання православ'я як

інструменту легітимації. Культ лідера та диктатура Путіна. Персоналістський характер влади. Репресивний апарат ФСБ та придушення опозиції. Пропаганда та масова мобілізація Державні ЗМІ як механізм контролю. Мілітаризація освіти та суспільства. Мова ненависті проти України та Заходу. Агресивна зовнішня політика. Війна проти України як прояв експансіонізму. Ознаки геноцидності та воєнних злочинів. Санкції, політична ізоляція рф. Російський режим як сучасна форма нацизму.

Тема 12. Політичний режим незалежної України .

Трансформація політичного режиму в Україні. Етапи демократичної трансформації в Україні. Проблема дефініції політичного режиму в Україні (транзитний (перехідний чи стабільний гібридний). У «пастці гібридності» (Ю. Мацієвський). Основні риси сучасного політичного режиму в Україні. Потенціал сучасної української демократії. Порівняльний аналіз політичних режимів України та країн пострадянського простору. Політичний режим України в умовах російсько-української війни. Російсько-українська війна як протистояння демократії та автократії.

4. Структура залікового кредиту дисципліни «Політичні режими сучасності» денна форма навчання

Назва теми	Кількість годин					Конт- рольні заходи
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота	Тренінг	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ТА ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ						
Тема 1. Категорія «політичний режим»: суть та основні підходи щодо визначення.	2	1	7	1	3	Поточ- не опиту- вання
Тема 2. Типологія політичних режимів	2	1	8			
Тема 3. Авторитарний політичний режим: історія, типологія, сучасність.	4	2	8			
Тема 4. Демократія як політичний режим	2	2	8			
Тема 5. Теоретичне осмислення тоталітаризму як феномену XX ст.	2	1	8			
Тема 6. Сутність, причини виникнення та механізм функціонування тоталітарних режимів та їх типологія.	2	1	8			
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА ДИНАМІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ СУЧАСНИХ ПОЛІТИЧНИХ РЕЖИМІВ						

Тема 7. Трансформація політичних режимів сучасності.	4	2	8	2	3	Поточ- не опиту- вання
Тема 8. Особливості та індикатори трансформації, (транзиту) та функціонування сучасних політичних режимів	2		8			
Тема 9. Гібридні режими та їх сутність.	2		8			
Тема 10. Субнаціональні політичні режими: визначення, типологія і порівняльний аналіз.	2		8			
Тема 11. Зворотня (антидемократич на) трансформація. Неототалітарний нацистський режим сучасної росії.	4	2	8			
Тема 12. Політичний режим незалежної України.	4	2	8			
Разом	32	14	95	3	6	

5. Тематика практичних занять

Практичне заняття №1

Тема: Категорія «політичний режим»: суть та основні підходи щодо визначення.

Мета: Розкрити особливості, дисципліни та її категоріального апарату. Проаналізувати основні підходи до визначення поняття «політичний режим». Розкрити основні теоретичні підходи до класифікації політичних режимів як основи для їх аналізу, вимірювання демократії та автократії як основний критерій типології політичних режимів.

Питання для обговорення:

1. Інституціональний та соціологічний підходи щодо визначення поняття «політичний режим».
2. Співвідношення поняття «політичний режим» з поняттями «форма правління», «державний режим», «політична система».
3. Критерії визначення політичного режиму (ознаки). Структура та фактори формування політичного режиму.
4. Класичні типології політичних режимів. Автократія (авторитаризм і тоталітаризм) та демократія у структурі аналізу політичних режимів

Література:

1. Данилюк Н. Основні підходи до трактування поняття «політичний режим». URL: https://social-science.uu.edu.ua/article/141?utm_source
2. Тарасюк В. М. Політичні режими: відмінності й спільні ознаки. *Держава і право*. 2020 Вип. 87 : Юридичні і політичні науки. С. 319-330.
3. Тесфайе Л. Поєднання старих і нових інституціональних підходів у дослідженні форм правління та політичних режимів. *Грані*. 2021. Т. 24, № 6. С. 109-116.
4. Требін М. П. Політичний режим як детермінанта рівня правової культури. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/3265/1/Trebin_113.pdf
5. Шабанов М. О. Сучасні політичні режими: концептуальні засади та практичний вимір : навч. посіб. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2022. 142 с. URL: https://dspace.onu.edu.ua/items/f8a12718-e81b-40f1-886b-b4bc3777116c?utm_source
6. Томахів В.Я. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Політичні системи та режими» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 052 «Політологія», ОПП «Міжнародні та регіональні політичні комунікації». Модуль 2. «Політичні режими». Тернопіль: ЗУНУ, 2024. 24 с.
7. Томахів В.Я. Загальна теорія політики: навчальний посібник. 2-ге видання, доповнене та перероблене Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2025, 204 с.
8. Шляхтун П. П. Політологія: історія та теорія: Підручник К.: Центр учбової літератури. URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/Shliakhtun_Petro/Politologhii_istoriia_ta_teoriia.pdf

Практичне заняття №2

Тема: Авторитарний політичний режим: історія, типологія, сучасність .

Мета: Розкрити сутність авторитаризму як політичного режиму, основні наукові концепції автократії, сильні та слабкі сторони авторитаризму.

Проаналізувати багатовимірність авторитаризму його історію, різновиди та прояви у всіх сферах суспільства.

Питання для обговорення:

1. Походження поняття авторитаризм. Індикатори, які визначають приналежність політичного режиму до категорії авторитарних.
2. Основні ідеологічні та наукові концепції авторитаризму.
3. Класичні та сучасні різновиди авторитарних режимів.
4. Слабкості та сильні сторони авторитаризму (авторитаризм розвитку).

Література:

1. Абашидзе М. «Як побудувати успішну автократію у XXI столітті?». URL: <https://i-ua.tv/society/79410-yak-pobuduvaty-uspishnu-avtokratiyu-u-xxi-stolitti>
2. Бульбенюк С. «Деякі зауваги до дискурсу щодо перспектив автократій сучасності». Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2022, Вип. 40. 118-124 с. URI: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/40952/>
3. Гарбадин А. Теоретико-концептуальні засади дослідження та типологізації авторитарних режимів». *Вісник Львівського університету. Серія філос.- політолог. студії*. 2021, Вип. 36, 183-189 с.
4. Грабовський С. «Авторитаризм і тоталітаризм: сутність та шляхи подолання». URL: <https://day.kyiv.ua/article/podrobytsi/avtorytaryzm-i-totalitaryzm>
5. Панова І. О. Типологія та характеристики авторитарних політичних режимів. *Бізнес Інформ*. 2023. № 5 (544). С. 6-11.
6. Ратушний Д. М. «Демократія» чи «автократія»: як вийти із сірої зони гібридності. *Політологічний вісник*. 2024. Вип. 92. С. 290-300.
7. Томахів В.Я. Загальна теорія політики: навчальний посібник. 2-ге видання, доповнене та перероблене. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2025, 204 с.
8. Томахів В.Я. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Політичні системи та режими» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 052 «Політологія», ОПП «Міжнародні та регіональні політичні комунікації». Модуль 2. «Політичні режими». Тернопіль: ЗУНУ, 2024. 24 с.
9. Храмов І. Ю. Трансформація авторитарних режимів у XXI столітті. URI: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/19750>
10. Шабанов М. О. Сучасні політичні режими: концептуальні засади та практичний вимір : навч. посіб. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2022. 142 с. URI: https://dspace.onu.edu.ua/items/f8a12718-e81b-40f1-886b-b4bc3777116c?utm_source
11. Шаповаленко М. В. Олігархат як чинник консолідації авторитаризму / Марина Володимирівна Шаповаленко. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Питання політології*. 2021. Вип. 39. С. 8-14.
12. Шляхтун П. П. Політологія: історія та теорія: Підручник К.: Центр учбової літератури. URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/Shliakhtun_Petro/Politolohiia_istoriia_ta_teoriia.pdf
13. Dobrzanska O. Formation of the External Authoritarian Country's Image Under the Influence of Media. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2023. Вип. 157. С. 35-41.

Практичне заняття №3

Тема: Демократія як політичний режим

Мета: З'ясувати багатовимірність поняття демократія та її особливості як політичного режиму. Розкрити основні індикатори демократичного політичного режиму. Проаналізувати основні проблеми й перспективи розвитку теорії та практики демократії в сучасному світі.

Питання для обговорення:

1. Етапи еволюції демократії як суспільно-політичного явища.
2. Основні індикатори демократичного політичного режиму.
3. Концепція «постдемократії»: проблеми й перспективи розвитку теорії та практики демократії.

Література:

1. Мироненко П. Глобальний чинник у появі та зміцненні неліберальних демократій / Петро Мироненко, Валентина Згурська // Грані. 2024.Т. 27, № 1. С. 108-112. .
2. Ратушний Д. М. «Демократія» чи «автократія»: як вийти із сірої зони гібридності. Політологічний вісник. 2024. Вип. 92. С. 290-300.
3. Тарасюк В. М. Політичні режими: відмінності й спільні ознаки / Володимир Миколайович Тарасюк. *Держава і право*. 2020. Вип. 87 : *Юридичні і політичні науки*. С. 319-330.
4. Томахів В.Я. Загальна теорія політики: навчальний посібник. 2-ге видання, доповнене та перероблене. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2025, 204 с.
5. Томахів В.Я. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Політичні системи та режими» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 052 «Політологія», ОПП «Міжнародні та регіональні політичні комунікації». Модуль 2. «Політичні режими». Тернопіль: ЗУНУ, 2024. 24 с.
6. Шабанов М. О. Сучасні політичні режими: концептуальні засади та практичний вимір : навч. посіб. / М.О. Шабанов. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2022. – 142 с.
https://dspace.onu.edu.ua/items/f8a12718-e81b-40f1-886b-b4bc3777116c?utm_source
7. Шляхтун П. П. Політологія: історія та теорія: Підручник К.: Центр учбової літератури. URL://shron1.chtyvo.org.ua/Shliakhtun_Petro/Politolohiia_istoriia_ta_teoriiia.pdf

Практичне заняття №4

Тема: Сутність, причини виникнення та механізм функціонування тоталітарних режимів та їх типологія.

Мета: З'ясувати генезис тоталітарних ідей в світовій політичній думці. Розкрити сутність тоталітаризму через механізм його функціонування. Проаналізувати загальну політологічну концепцію тоталітаризму.

Питання для обговорення:

1. Поняття тоталітаризму. Генезис ідейних обґрунтувань тоталітаризму в світовій політичній думці (Платон, Т. Мор і Т. Кампанелла, Ж.Ж. Руссо) . Обґрунтування моделі тоталітарної держави у працях К. Маркс.
2. Причини та передумови виникнення тоталітаризму, його основні ознаки та механізм функціонування.
3. Загальна класифікація різновидів тоталітаризму (правий і лівий). Відмінності між різновидами тоталітарних режимів.
4. Післявоєнний тоталітаризм в країнах Центрально-Східної Європи та Південно-Східної Азії, причини механізм його встановлення.
5. Особливості становлення та функціонування сталінізму як класичного різновиду тоталітаризму в Україні.

Література:

1. Грабовський С. «Авторитаризм і тоталітаризм: сутність та шляхи подолання». URL: <https://day.kyiv.ua/article/podrobytsi/avtorytyaryzm-i-totalitaryzm>

2. Снайдер Т., Круг Н. Про тиранію. Двадцять уроків ХХ століття. Львів: Човен. 2022. 128с.
3. Стародубець Г. Генеза західних концепцій тоталітаризму: історико-методологічний аналіз. *Наукові записки Вінниць. держ. пед. уні-у імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія*. 2025. Вип. 52. С. 154-163.
4. Тарасюк В. М. Політичні режими: відмінності й спільні ознаки. *Держава і право*. 2020. Вип. 87 : Юридичні і політичні науки. С. 319-330.
5. Тесфайс Л. Поєднання старих і нових інституціональних підходів у дослідженні форм правління та політичних режимів. *Грані*. 2021. Т. 24, № 6. С. 109-116.
6. Томахів В.Я. Загальна теорія політики: навчальний посібник. 2-ге видання, доповнене та перероблене Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2025, 204 с.
7. Томахів В.Я. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Політичні системи та режими» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 052 «Політологія», ОПП «Міжнародні та регіональні політичні комунікації». Модуль 2. «Політичні режими». Тернопіль: ЗУНУ, 2024. 24 с.
8. Тоталітарні та авторитарні політичні режими у сучасному світі. URL: https://odnb.odessa.ua/view_post.php?id=5111
9. Чабанна М. Концепт політичної довіри та реалії посттоталітаризму (методологічний аспект)/ *Політичні дослідження*. 2023. № 2 (6). С. 34-57.
10. Шабанов М. О. Сучасні політичні режими: концептуальні засади та практичний вимір : навч. посіб. / М.О. Шабанов. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2022. – 142 с. https://dspace.onu.edu.ua/items/f8a12718-e81b-40f1-886b-b4bc3777116c?utm_source
11. Шляхтун П. П. Політологія: історія та теорія: Підручник К.: Центр учбової літератури. URL: [://shron1.chtyvo.org.ua/Shliakhtun_Petro/Politologhiia_istoriia_ta_teoriiia.pdf](http://shron1.chtyvo.org.ua/Shliakhtun_Petro/Politologhiia_istoriia_ta_teoriiia.pdf)

Практичне заняття №5

Тема: Трансформація політичних режимів.

Мета: Розкрити сутність понять «політичний транзит» та «політичні трансформації». Проаналізувати поняття «хвиля демократизації» та основні етапи демократичних перетворень. З'ясувати зміст та розуміння поняття «гібридний режим», «субнаціональний режим». Розкрити особливості сучасних досліджень транзиту політичних режимів

Питання для обговорення:

1. Поняття «політичний транзит» та «політичні трансформації» в сучасній політичній науці. Особливості демократичної трансформації поставторитарних та посттоталітарних політичних режимів.
2. Демократичний транзит та його сутність. Хвилі демократизації за С. Гантінгтоном.
3. Роль національної консолідації в умовах демократичної трансформації політичних режимів. Політична корупція як перешкода демократичних перетворень.
4. Поняття «гібридний режим» та його розуміння як «неповної демократії». Субнаціональний політичний режим та його сутність.
5. Особливості та індикатори транзиту, трансформації, функціонування та розвитку політичних режимів. Оцінювання рівня сприйняття корупції та трансформації політичних режимів за даними «Transparency International».

Література:

1. Ремізов А. Гібридний політичний режим: деякі проблеми концептуалізації. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/848>
2. Шабанов М. О. Сучасні політичні режими: концептуальні засади та практичний вимір : навч. посіб. / М.О. Шабанов. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2022. – 142 с. https://dspace.onu.edu.ua/items/f8a12718-e81b-40f1-886b-b4bc3777116c?utm_source
3. Шупенько В. С. Гібридні політичні режими сучасності. Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 30 квітня 2024 р.). Одеса : ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Центр соціально-політичних досліджень «Politicus», 2024. С. 181-184. <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/19676>
4. Томахів В.Я. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Політичні системи та режими» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 052 «Політологія», ОПП «Міжнародні та регіональні політичні комунікації». Модуль 2 . «Політичні режими» / Томахів В.Я. Тернопіль: ЗУНУ, 2024. 24 с.
5. Томахів В., Качуровський О.. Концептуальні засади дослідження національної консолідації. *Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії*. Збірник наукових праць. № 51, 2023, С.222-230 .
6. Томахів В. Я., Качуровський О. П. Концептуальні засади дослідження демократичних трансформаційних процесів. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. Національний університет «Одеська юридична академія». 2024. № 47. С. 140–144.
7. Томахів В.Я. Загальна теорія політики: навчальний посібники. 2-ге видання, доповнене та перероблене. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2025, 204 с.
8. Томахів В.Я. Качуровський О. П. Вплив корупції на політичну систему сучасної України. *«Гілея: науковий вісник»*: Збірник наукових праць. К., 2021. Випуск 160.(№ 1-2) Ч.3. Політичні науки. 2021. URL: <http://gileya.org/index.php?ng=library&cont=long&id=244>
9. Шляхтун П. П. Політологія: історія та теорія: Підручник К.: Центр учбової літератури. URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/Shliakhtun_Petro/Politolohiia_istoriia_ta_teorii.pdf

Практичне заняття №6

Тема: Зворотна (антидемократична) трансформація . Неототалітарний нацистський режим сучасної росії.

Мета. Сформувані у студентів розуміння сутності зворотної (антидемократичної) трансформації. Розкрити сутність неототалітарного нацистського режиму сучасної росії, проаналізувати його ідейні витоки, інституційні характеристики та методи функціонування, розкрити його нацистську сутність.

Питання для обговорення:

1. Зворотня (антидемократична) трансформація та її сутність. Антидемократична трансформація в країнах пострадянського простору (росія Білорусь).
2. Вплив росії на формування політичних режимів в країнах пострадянського простору
3. Поняття неототалітаризму і сучасного нацизму. російський режим як неототалітарний і нацистський. Російський режим як сучасна форма нацизму- рашизму.
4. Історичні передумови та еволюція політичного режиму рф від авторитаризму до нацистського неототалітаризму.

5. Ідеологія рашизму та її сутність. Використання православ'я як інструменту легітимації.
6. Механізм функціонування рашизму. Війна проти України як прояв експансіонізму. Ознаки геноцидності та воєнних злочинів.

Література:

1. Горбатенко В. П. Визначальні характеристики рашизму як квазіідеології і практики неототалітаризму / Володимир Павлович Горбатенко // Політологічний вісник. – 2024. – Вип. 92. – С. 65-80. – Бібліогр.: 17 назв.
2. Громенко С. Джерела російської автократії та української демократії. Частина перша: Русь. URL: <https://localhistory.org.ua/texts/kolonki/dzherela-rosiiskoyi-avtokratiyi-ta-ukrayinskoyi-demokratiyi-chastina-persha-rus/>
3. Любовець Г. Українська цивілізаційна війна з позацивілізаційними силами. *Суспільно-політичні процеси*. 2023. Вип. 22. С. 185-234.
4. Романюк А. А. Спільні риси та відмінності ідеологічної структури рашизму і Ур-фашизму. *Просторовий розвиток*. 2025. Вип. 12. С. 240-265.
5. Снайдер Т., Круг Н. Про тиранію. Двадцять уроків XX століття. Львів: Човен. 2022. 128с.
6. Ткаченко В. Рашизм: ліцензія на геноцид. *Суспільно-політичні процеси*. 2023. Вип. 22. С. 50-87.
7. Якубова Л. Д. Україна в епіцентрі цивілізаційного зіткнення: євразійський/рашистський виклик : за матеріалами доповіді на засіданні Президії НАН України 23 серпня 2023 року. *Вісник Національної академії наук України*. 2023. № 10. С. 30-44.
8. Rudyi N. Ruscismas a variant of the fascist form of state-legal regime /= Рашизм як різновид фашистської форми державно-правового режиму. *Соціально-правові студії*. 2023. Т. 6, № 2. С. 55-60.

Практичне заняття № 7

Тема: Політичний режим незалежної України .

Мета: Розкрити основні етапи трансформації політичного режиму в незалежній Україні. Проаналізувати основні риси сучасного політичного режиму в Україні. Виявити та дослідити індикатори «гібридності» політичного режиму в Україні та проаналізувати перспективи його подальшої демократизації.

Питання для обговорення:

1. Трансформація політичного режиму в Україні та її етапи.
2. У «пастці гібридності». Основні риси сучасного політичного режиму в Україні.
3. Перспективи подальшої демократизації політичного режиму в Україні. Національна консолідація в умовах війни.
4. Порівняльний аналіз політичних режимів України та країн пострадянського простору. Політичний режим України в умовах російсько-української війни.

Література: .

1. Зміни політичних режимів і перспективи зміцнення демократії в Україні : монографія / [Зеленько Г. І., ... Бевз Т. А., Кармазіна М. С. та ін.] ; Національна академія наук України,

- Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2021. 410 с.
- Кризи політичного розвитку в Україні: причини, зміст і способи нівелювання : монографія / авт. кол.: Г. І. Зеленько (керівник, наук. ред.), Р. В. Балабан, С. Г. Брехаря, Л. Л. Кияниця, О. Ю. Кондратенко, Н. В. Кононенко, Т. М. Ляшенко. Київ : ІПіЕнД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 352 с.
 - Політичні інститути та процеси в Україні в кінці XX – на початку XXI століть: колективна монографія / за заг. ред.: Юрія Остапця і Маріана Токаря; [авт. колект.: В. Бортніков, В. Бурдяк, М. Готра, В. Дудінський, І. Дудінська, М. Зан, Н. Кононенко, А. Круглашов, В. Лебедюк, Ю. Остапець, М. Палінчак, Н. Ротар, Н. Сабадаш, Д. Стебляк, І. Тодоров, М. Токар, Т. Федорчак, К. Червеньяк, М. Шелемба]; Каф. політ. і держупр.; Каф. соціології та соц. роб.; Ужгород. нац. ун-тет. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2025. 488 с.
 - Ратушний Д. М. «Демократія» чи «автократія»: як вийти із сірої зони гібридності. *Політологічний вісник*. 2024. Вип. 92. С. 290-300.
 - Томахів В. Я., Качуровський О. П. Концептуальні засади дослідження демократичних трансформаційних процесів. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2024. № 47. С. 140–144. Національний університет «Одеська юридична академія» С.14
 - Томахів В., Качуровський О.. Концептуальні засади дослідження національної консолідації. *Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії*. Збірник наукових праць. № 51, 2023, С.222-230 .
 - Томахів В.Я. Загальна теорія політики: навчальний посібники. 2-ге видання, доповнене та перероблене. Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2025, 204 с.
 - Томахів В.Я. Качуровський О. П. Вплив корупції на політичну систему сучасної України. *«Гілея: науковий вісник»*: Збірник наукових праць. К., 2021. Випуск 160.(№ 1-2) Ч.3. Політичні науки. 2021 URL: <http://gileya.org/index.php?ng=library&cont=long&id=244>
 - Томахів В.Я. Качуровський О. П. Вплив корупції на політичну систему сучасної України. *«Гілея: науковий вісник»*: Збірник наукових праць. К., 2021. Випуск 160.(№ 1-2) Ч.3. Політичні науки. 2021. URL: <http://gileya.org/index.php?ng=library&cont=long&id=244>
 - Томахів В.Я. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Політичні системи та режими» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 052 «Політологія», ОПП «Міжнародні та регіональні політичні комунікації». Модуль 2 . «Політичні режими». Тернопіль: ЗУНУ, 2024. 24 с.
 - Шабанов М. О. Сучасні політичні режими: концептуальні засади та практичний вимір : навч. посіб. / М.О. Шабанов. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2022. – 142 с. https://dspace.onu.edu.ua/items/f8a12718-e81b-40f1-886b-b4bc3777116c?utm_source

6. Самостійна робота студента

Самостійна робота дозволяє студентам опанувати необхідні практичні навички при вирішенні конкретних практичних завдань, розвитку навичок самостійної роботи й оволодіння методикою ведення наукових досліджень, пов'язаних з темою.

Метою виконання самостійної роботи є: закріплення, поглиблення і узагальнення знань, отриманих студентами під час набуття теоретичних і практичних навичок і їхнього використання у своїй професійній діяльності. При виконанні самостійної роботи студент повинен продемонструвати вміння в сфері науково-дослідної діяльності, роботи з готовими матеріалами, вміння творчого й оригінального вирішення поставлених завдань.

Самостійна робота є обов'язковим модулем освітньої компоненти «Політичні режими сучасності», виконується самостійно кожним студентом на основі опрацьованої літератури та передбачає виконання:

- блоку 1 – завдань по кожній із тем дисципліни у формі реферату (обсягом до 5 с.) або есе (обсягом 3 с.),

- блоку 2 – вирішення одного проблемного завдання.

Блок 1 самостійної роботи:

Орієнтовний перелік тем рефератів або есе.

1. Виникнення поняття «політичний режим» та основні підходи до його трактування.
2. Еволюція політичної науки в ХХ ст. і новітні підходи до аналізу політичних режимів.
3. Дослідження політичного режиму в сучасній зарубіжній політології.
4. Дослідження політичного режиму в сучасній українській політології.
5. Умови функціонування політичного режиму
6. Структура політичного режиму: взаємодія уряду та опозиції
7. Структура політичного режиму: процес прийняття рішень
8. Ресурси функціонування політичного режиму.
9. Функції політичного режиму : стабільність чи реформи?
10. Засоби режиму для підтримки стабільності політичного життя
11. Політична поведінка правлячого режиму.
12. Політичний режим і державний устрій: співвідношення понять
13. Існуючі класифікації політичних режимів та умови їх використання.
14. Демократичні політичні режими: класифікація, типи.
15. Авторитарні політичні режими: класифікація, типи.
16. Неоавторитарні політичні режими: класифікація типи.
17. Теократичні авторитарні політичні режими
18. Військові авторитарні політичні режими.
19. Персоніфіковані авторитарні політичні режими
20. Олігархічно - авторитарні політичні режими.
21. Султанізм : авторитаризм чи тоталітаризм ?
22. Політичний режим як елемент форми держави.
23. Динаміка функціонування режимів и проблеми політичного переходу.
24. Теорії демократичного переходу.
25. Особливості політичного режиму сучасної України.
26. Типи політичних режимів в країнах пострадянського простору: порівняльний аналіз.
27. Особливості функціонування політичного режиму в умовах війни.
28. Проблема демократизації політичного режиму в сучасній Україні.
29. Неототалітарний режим в сучасній Росії.
30. Авторитарний політичний режим в сучасній Білорусі.

Блок 2 самостійної роботи:

Для набуття умінь самостійного мислення, аналітичних навичок та здатності до критичної оцінки політичних процесів у студентів особливе значення має виконання проблемного завдання з дисципліни *«Політичні режими сучасності»*, яке виконується самостійно кожним студентом упродовж семестру. Воно охоплює всі теми дисципліни та має на меті більш глибоке і повне засвоєння теоретичного матеріалу, опрацювання наукових підходів до розуміння феномена політичної пропаганди, оволодіння навиками застосування здобутих знань у сучасних умовах, а також формування здатності розробляти власні практичні рішення у сфері інформаційної та комунікаційної політики.

Завдання для виконання проблемного дослідження (одне на вибір із запропонованого переліку):

1. Проаналізуйте та систематизуйте уявлення з приводу еволюції категорії «політичний режим». Як змінювалися ці уявлення і чому?
2. Проаналізуйте та визначіть зв'язок і співвідношення між категоріями «політика», «політична влада» «політична система», «політичний режим».
3. Проаналізуйте та визначіть у чому відмінність інституціонального та соціологічного підходів до трактування політичних режимів?
4. Проаналізуйте та порівняйте підходи до типологізації політичних режимів.
5. Проаналізуйте та розкрийте сутнісні параметри типологізацій політичних режимів сучасності у доробках Р. Даля, Х. Лінца, Ж. Блонделя, Ч. Ендрейна, Л. Саністебана.
6. Проаналізуйте та системно визначіть спільні та відмінні риси демократичного, авторитарного й тоталітарного політичних режимів?
7. Проаналізуйте та охарактеризуйте особливості демократизації посткомуністичних країн Європи.
8. Порівняйте та проаналізуйте становлення демократичних політичних режимів у Центрально-Східній Європі у 1990– поч.2000 рр. (на прикладі Польщі та Угорщини)
9. Порівняйте та проаналізуйте становлення демократичних політичних режимів у Центрально-Східній Європі у 1990– поч.2000 рр. (на прикладі Чехії та Словаччини)
10. Порівняйте та проаналізуйте становлення демократичних політичних режимів у Центрально-Східній та Південній Європі у 1990– поч.2000 рр. (на прикладі Болгарії та Румунії).
11. Порівняйте та проаналізуйте становлення демократичних політичних режимів у країнах колишньої Югославії у 1990– поч.2000 рр. (на прикладі Словенії та Хорватії)
12. Порівняйте та проаналізуйте становлення демократичних політичних режимів у пострадянських країнах Балтії (Литва, Латвія, Естонія)
13. Порівняйте та проаналізуйте становлення автократичних політичних режимів у пострадянській Росії та Білорусі.

14. Порівняйте та проаналізуйте становлення політичних режимів у пострадянських країнах Південного Кавказу (Грузія та Вірменія)
15. Порівняйте та проаналізуйте становлення політичних режимів у пострадянських країнах Південного Кавказу (Грузія, Вірменія та Азербайджан).
16. Порівняйте та проаналізуйте демократизацію політичних режимів України та Молдови.
17. Порівняйте та проаналізуйте становлення автократичних політичних режимів у пострадянських центрально-азіатських країнах (на прикладі Казахстану та Киргизстану)
18. Порівняйте та проаналізуйте становлення автократичних політичних режимів у пострадянських центрально-азіатських країнах (на прикладі Узбекистану та Туркменистану)
19. Дослідіть та проаналізуйте авторитарну стійкість в сучасному світі (аналіз прикладів Китаю та Ірану).
20. Проаналізуйте, як авторитарні режими адаптуються до викликів глобалізації та санкцій.
21. Дослідіть роль та вплив соціальних мереж у підтримці та підриві політичних режимів.
22. Як впливають соціальні мережі на функціонування політичних режимів.
23. Проаналізуйте та розкрийте критерії дослідження політичних режимів сучасності організації «Freedom House» (проект «Свобода у світі»).
24. Проаналізуйте та розкрийте зміну рейтингу України щодо демократичності її політичного режиму у дослідженні організації «Freedom House»впродовж 1992-2005 рр.
25. Проаналізуйте та розкрийте зміну рейтингу України щодо демократичності її політичного режиму у дослідженні організації «Freedom House»впродовж 2005 – поч. 2010 рр.
26. Проаналізуйте та розкрийте зміну рейтингу України щодо демократичності її політичного режиму у дослідженні організації «Freedom House»впродовж 2010- поч. 2014 рр.
27. Проаналізуйте та розкрийте зміну рейтингу України щодо демократичності її політичного режиму у дослідженні політичних режимів організації «Freedom House»впродовж 2014-2022 р
28. Проаналізуйте еволюції політичних режимів XXI століття за даними Freedom House чи Economist Intelligence Unit.
29. Проаналізуйте глобальний рейтинг ризику демократичного відкату та створіть рейтинг країн, де демократія під найбільшою загрозою.
30. Проаналізуйте та розкрийте як війни та конфлікти впливають на трансформацію політичних режимів.

Послідовність виконання проблемного завдання:

1. Вибір конкретного завдання з переліку та погодження його з викладачем.
2. Формування теоретичної бази для дослідження (опрацювання монографій, статей, матеріалів ЗМІ, документів).
3. Виклад основних підходів до обраної проблеми у вигляді систематизованого огляду.

4. Проведення порівняльного або проблемно-аналітичного аналізу із залученням історичних і сучасних прикладів.

5. Формулювання власних висновків, аргументованих позицій та (за потреби) практичних рекомендацій.

6. Оформлення результатів у письмовій формі та презентація ключових положень у групі.

Вимоги до оформлення проблемного завдання:

Обсяг роботи – 10–12 сторінок друкованого тексту, включаючи титульну сторінку, зміст, основний текст, список літератури та додатки (за потреби).

Форматування тексту: шрифт – Times New Roman, розмір 14; міжрядковий інтервал – 1,5; поля – 2 см з усіх боків; абзацний відступ – 1,25 см.

Структура роботи: титульна сторінка; зміст; вступ (1 сторінка, з обґрунтуванням актуальності проблеми); основна частина (8–10 сторінок, поділена на логічні розділи з теоретичним та аналітичним матеріалом); висновки (1–2 сторінки); список літератури (оформлений за ДСТУ 8302:2015); додатки (за потреби).

Використання посилань на літературні джерела є обов'язковим. Посилання подаються у квадратних дужках із зазначенням номера джерела та сторінки (наприклад, [3, с. 57]).

Недопустимим є використання неавторських текстів без належного цитування.

Форма представлення: письмова робота у вигляді аналітичного есе чи міні-дослідження та коротка усна презентація (5–7 хвилин).

7. Тренінг з дисципліни

Тренінг є ретельно спланованим процесом надання чи поповнення знань, відпрацювання умінь і навичок, зміни чи оновлення певних ставлень, поглядів і переконань. Тренінг орієнтований на запитання та пошук.

Тематика тренінгів.

Симуляційна гра «Вибори у гібридному режимі». Відтворення електорального процесу в умовах обмеженої демократії. Рольові ігри: опозиція, влада, медіа, громадяни.

Мета тренінгу: формування у студентів розуміння специфіки функціонування виборчих процесів у гібридних політичних режимах, розвиток аналітичних, комунікативних та критичних навичок через рольову симуляцію.

Завдання тренінгу:

1. Ознайомити учасників із поняттям «гібридного режиму» та особливостями виборів у таких умовах.
2. Відтворити основні етапи виборчого процесу — від кампанії до підбиття результатів.
3. Розвинути навички політичного аналізу, переговорів і стратегічного мислення.
4. Показати вплив ЗМІ, влади та громадянського суспільства на формування виборчих результатів.
5. Сприяти усвідомленню цінностей демократії, прозорості та політичної відповідальності.

Ключові етапи тренінгу:

1. Теоретичний етап:

- Визначення понять: гібридний режим, обмежена демократія, політичні свободи, електоральний авторитаризм.
- Обговорення прикладів країн із гібридними режимами.
- Ознайомлення учасників із правилами гри та розподілом ролей.

2. Підготовчий етап.

- Формування політичних команд (влада, опозиція).
- Розробка політичних програм, лозунгів, стратегій кампанії.
- Медіа готують «новини», публікації, соціологічні опитування.
- Громадяни визначають пріоритети, за якими оцінюватимуть партії.

3. Проведення симуляції виборів.

- Передвиборча кампанія: мітинги, дебати, медіа-кампанії.
- Вплив влади: адміністративний ресурс, цензура, контроль медіа.
- Дії опозиції: спроби донести інформацію, мобілізувати виборців.
- Роль громадян: участь у кампаніях, голосування.
- Медіа: інформування, маніпуляції, фейки.
- Проведення умовного голосування.
- Оголошення результатів і реакція сторін.

4 Аналітичне обговорення.

- Аналіз результатів: чи були вибори чесними?
- Які інструменти маніпуляцій використано?
- Які фактори визначили успіх або поразку сторін?
- Як уникнути спотворення демократії в реальному житті?

8. Методи навчання

У навчальному процесі застосовуються: лекції, практичні заняття, консультації, самостійна робота, індивідуальна робота, робота у групах, метод опитування, тестування, ситуативне моделювання, ділові ігри, реферування, виконання есе, виконання проблемного завдання.

9. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання.

У процесі вивчення дисципліни «Політичні режими сучасності » використовуються такі засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- поточне опитування, тестування;
- презентації результатів виконаних завдань;
- оцінювання результатів модульного контролю;
- оцінювання результатів самостійної роботи студентів;
- наукова дискусія;
- інші види індивідуальних і групових завдань;
- залік .

10. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів і перескладання. Для виконання усіх видів завдань студентами і проведення контрольних заходів встановлюються конкретні терміни. Перескладання модулів проводиться в установленому порядку.

Політика щодо академічної доброчесності. Списування під час проведення контрольних заходів заборонені. Під час контрольного заходу студент може користуватися лише дозволеними допоміжними матеріалами або засобами, йому забороняється в будь-якій формі обмінюватися інформацією з іншими студентами, використовувати, розповсюджувати, збирати варіанти контрольних завдань.

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов'язковим, пропуски практичних занять відпрацьовуються. За об'єктивних причин (наприклад, карантин, воєнний стан, хвороба, закордонне стажування) навчання може відбуватись в дистанційній формі за погодженням із керівником курсу з дозволу дирекції факультету.

11. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Політичні режими сучасності» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Модуль 1		Модуль 2	Модуль 3
40%	40%	5%	15%
Поточне оцінювання	Модульний контроль	Тренінг	Самостійна робота
Оцінка визначається як середнє арифметичне з усіх оцінок, які здобуті на практичних заняттях	Письмова робота, яка охоплює всі теми модуля, яка складається із 4 розгорнутих запитань, за правильну відповідь на кожне із яких студент може отримати 25 балів, що в підсумку дає максимально 100 балів	Оцінка визначається в кінці тренінгу за результатами обговорення	Оцінка визначається як середнє арифметичне за: написання реферату за обраною темою та роботу з проблемними завданнями, на основі чого потрібно результати роботи оформити у вигляді наскрізного завдання

Поточне опитування під час заняття:

90–100 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань;

75–89 балів – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки;

65–74 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом та викладає його основний зміст, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

60–64 бали – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його викладає, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань, допускаючи при цьому суттєві неточності;

1–59 балів – не володіє навчальним матеріалом, не розкриває зміст теоретичних питань.

Підсумкова оцінка за поточне опитування кожного модуля визначається як середнє арифметичне оцінок, отриманих під час занять в межах кожного модуля.

Тренінг:

90–100 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його використовує під час виконання завдань тренінгу, виявляє творчий підхід до виконання завдань;

75–89 балів – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, але при виконанні окремих завдань тренінгу не вистачає достатньої глибини та аргументації його використання, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки, загалом виявляє творчий підхід до виконання завдань;

65–74 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом та загалом його використовує при виконанні завдань тренінгу, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому суттєві неточності та помилки, в окремих моментах виявляє творчий підхід до виконання завдань;

60–64 бали – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його використовує, недостатньо розкриває зміст завдань тренінгу, допускаючи при цьому суттєві неточності, не виявляє творчого підходу до виконання завдань;

1–59 – не володіє навчальним матеріалом, не розкриває зміст завдань тренінгу, не бере участі у колективних завданнях під час проведення тренінгу.

Самостійна робота:

90–100 балів – зміст самостійної роботи повністю відповідає встановленим вимогам, містить елементи самостійного дослідження, свідчить про високий рівень опанування навчального матеріалу, студент на високому рівні виявляє творчий підхід до виконання завдань;

75–89 балів – зміст самостійної роботи в основному відповідає встановленим вимогам, можуть бути несуттєві недопрацювання за окремими завданнями, свідчить про належний рівень

60–74 балів – поставлені завдання виконані на недостатньому рівні; наведені авторські напрацювання є загальними і слабо обґрунтованими, свідчать про недостатній рівень опанування навчального матеріалу; студент припускається значних помилок у виконанні завдань, в окремих моментах виявляє творчий підхід до виконання завдань;

1–59 балів – завдання практично не виконані; відсутні авторські напрацювання; грубі помилки у вирішенні завдань роботи, що свідчать про низький рівень опанування навчального матеріалу; студент не виявляє творчого підходу до виконання завдань.

90–100 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань;

75–89 балів – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки;

65–74 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом та викладає його основний зміст, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

60–64 бали – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його викладає, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань, допускаючи при цьому суттєві неточності;

1–59 балів – не володіє навчальним матеріалом, не розкриває зміст теоретичних питань. Підсумкова оцінка за поточне опитування кожного модуля визначається як середнє арифметичне оцінок, отриманих під час занять в межах кожного модуля.

Тренінг:

90–100 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його використовує під час обговорення тренінгу, виявляє оригінальний підхід до обговорення проблемних питань;

75–89 балів – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, але при обговоренні питань тренінгу не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності;

65–74 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом та використовує його при обговоренні під час тренінгу, але без глибокого всебічного аналізу та аргументації, допускаючи при цьому суттєві помилки, в окремих моментах виявляє творчий підхід;

60–64 бали – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його використовує, недостатньо розкриває зміст проблемних питань тренінгу, допускаючи при цьому суттєві неточності;

1–59 – не володіє навчальним матеріалом, не розкриває зміст питань тренінгу, не бере участі у колективних обговореннях під час проведення тренінгу.

Самостійна робота:

90–100 балів – зміст самостійної роботи повністю відповідає встановленим вимогам, містить елементи самостійного дослідження, свідчить про високий рівень опанування навчального матеріалу, студент на високому рівні виявляє творчий підхід до виконання завдань;

75–89 балів – зміст самостійної роботи в основному відповідає встановленим вимогам, можуть бути несуттєві помилки в окремих завданнях, що свідчить про належний рівень опанування навчального матеріалу, студент виявляє творчий підхід до виконання завдань;

60–74 балів – поставлені завдання виконані на недостатньому рівні; наведені авторські напрацювання є загальними і слабо обґрунтованими, свідчать про недостатній рівень опанування навчального матеріалу; студент припускається значних помилок у виконанні завдань, в окремих моментах виявляє творчий підхід до виконання завдань;

1–59 балів – завдання практично не виконані; відсутні авторські напрацювання; грубі помилки у вирішенні завдань роботи, що свідчать про низький рівень опанування навчального матеріалу; студент не виявляє творчого підходу до виконання завдань.

Модульна робота, залік – види контролю, при яких засвоєння студентом навчального матеріалу оцінюється від 0 до 100 балів як сума балів за надані відповіді на проблемні запитання.

Заліковий білет складається із 4 розгорнутих запитань, за правильну відповідь на кожне із яких студент може отримати 25 балів, що в підсумку дає максимально 100 балів.

15–25 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, правильно надає відповідь на проблемне запитання, демонструє самостійність виконання.

5–14 балів – у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, правильно надає відповідь на проблемне запитання, але допускає несуттєві неточності та фрагментарно (без аргументації) інтерпретує отримані результати, демонструє самостійність виконання.

1–4 балів – не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно надає відповідь на проблемне запитання, допускає суттєві неточності, поверхнево його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань.

Шкала оцінювання:

За шкалою ЗУНУ	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	Відмінно	A (відмінно)
85–89	Добре	B (дуже добре)
75–84		C (добре)
65–74	Задовільно	D (задовільно)
60–64		E (достатньо)
35–59	Незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1–34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№ п/п	Найменування	Номер теми
1	Мультимедійне забезпечення викладання лекцій (проектор; <i>on-line</i> платформи: <i>ZOOM</i> ;	1-12
2	Система дистанційного навчання ЗУНУ <i>moodle.wunu.edu.ua</i>	1-12
3	Пакет прикладних програм базових інформаційних технологій: <i>MS Office</i>	1-12
4	Телекомунікаційне програмне забезпечення (<i>Internet Explorer</i> , <i>Opera</i> , <i>Google Chrome</i> , <i>Firefox</i>)	1-12

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література:

1. Абашидзе М. «Як побудувати успішну автократію у XXI столітті?». URL: <https://i-ua.tv/society/79410-yak-pobuduvaty-uspishnu-avtokratiuu-u-xxi-stolitti>
2. Бульбенюк С. «Деякі зауваги до дискурсу щодо перспектив автократій сучасності». Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2022, Вип. 40. 118-124 с.
3. Гарбадин А. Теоретико-концептуальні засади дослідження та типологізації авторитарних режимів». *Вісник Львівського університету. Серія філос.- політолог. студії*. 2021, Вип. 36, 183-189 с.
4. Горбатенко В. П. Визначальні характеристики рашизму як квазіідеології і практики неототалітаризму / Володимир Павлович Горбатенко // *Політологічний вісник*. – 2024. – Вип. 92. – С. 65-80. – Бібліогр.: 17 назв.
5. Грабовський С. «Авторитаризм і тоталітаризм: сутність та шляхи подолання». URL: <https://day.kyiv.ua/article/podrobytsi/avtorytaryzm-i-totalitaryzm>
6. Громенко С. Джерела російської автократії та української демократії. Частина перша: Русь. URL: <https://localhistory.org.ua/texts/kolonki/dzherela-rosiiskoyi-avtokratiyi-ta-ukrayinskoyi-demokratiyi-chastina-persha-rus/>
7. Данилюк Н. Основні підходи до трактування поняття «політичний режим». URL: https://social-science.uu.edu.ua/article/141?utm_source
8. Зміни політичних режимів і перспективи зміцнення демократії в Україні : монографія / [Зеленько Г. І., ... Бевз Т. А., Кармазіна М. С. та ін.] ; Національна академія наук України, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2021. 410 с.
9. Кризи політичного розвитку в Україні: причини, зміст і способи нівелювання : монографія / авт. кол.: Г. І. Зеленько (керівник, наук. ред.), Р. В. Балабан, С. Г. Брехаря, Л. Л. Кияниця, О. Ю. Кондратенко, Н. В. Кононенко, Т. М. Ляшенко. Київ : ІПіЕнД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 352 с.
10. Любовець Г. Українська цивілізаційна війна з позацивілізаційними силами. *Суспільно-політичні процеси*. 2023. Вип. 22. С. 185-234.
11. Мироненко П. Глобальний чинник у появі та зміцненні неліберальних демократій. *Грані*. 2024. Т. 27, № 1. С. 108-112.
12. Панова І. О. Типологія та характеристики авторитарних політичних режимів. *Бізнес Інформ*. 2023. № 5 (544). С. 6-11.
13. Політичні інститути та процеси в Україні в кінці ХХ – на початку ХХІ століть: колективна монографія / за заг. ред.: Юрія Остапця і Маріана Токаря; [авт. колект.: В. Бортніков, В. Бурдяк, М. Готра, В. Дудінський, І. Дудінська, М. Зан, Н. Кононенко, А. Круглашов, В. Леbedюк, Ю. Остапець, М. Палінчак, Н. Ротар, Н. Сабадаш, Д. Стеблук, І. Тодоров, М. Токар, Т. Федорчак, К. Червеньяк, М. Шелемба]; Каф. політ. і держупр.; Каф. соціології та соц. роб.; Ужгород. нац. ун-тет. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2025. 488 с.
14. Ратушний Д. М. «Демократія» чи «автократія»: як вийти із сірої зони гібридності. *Політологічний вісник*. 2024. Вип. 92. С. 290-300.
15. Ремізов А. Гібридний політичний режим: деякі проблеми концептуалізації. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/848>
16. Романюк А. А. Спільні риси та відмінності ідеологічної структури рашизму і Ур-фашизму. *Просторовий розвиток*. 2025. Вип. 12. С. 240-265.
17. Снайдер Т., Круг Н. Про тиранію. Двадцять уроків ХХ століття. Львів: Човен. 2022.
18. Стародубець Г. Генеза західних концепцій тоталітаризму: історико-методологічний аналіз. *Наукові записки Вінниць. держ. пед. уні-у імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія*. 2025. Вип. 52. С. 154-163.
19. Тарасюк В. М. Політичні режими: відмінності й спільні ознаки. *Держава і право*. 2020 Вип. 87 : Юридичні і політичні науки. С. 319-330.

20. Тесфайє Л. Поєднання старих і нових інституціональних підходів у дослідженні форм правління та політичних режимів. *Грані*. 2021. Т. 24, № 6. С. 109-116.
21. Ткаченко В. Рашизм: ліцензія на геноцид. *Суспільно-політичні процеси*. 2023. Вип. 22. С. 50-87.
22. Томахів В. Я., Качуровський О. П. Концептуальні засади дослідження демократичних трансформаційних процесів. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. Національний університет «Одеська юридична академія». 2024. № 47. С. 140–144.
23. Томахів В., Качуровський О.. Концептуальні засади дослідження національної консолідації. *Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії*. Збірник наукових праць. № 51, 2023, С.222-230 .
24. Томахів В.Я. Загальна теорія політики: навчальний посібники. 2-ге видання, доповнене та перероблене Тернопіль: Видавництво ЗУНУ. 2025, 204 с.
25. Томахів В.Я. Качуровський О. П. Вплив корупції на політичну систему сучасної України. *«Гілея: науковий вісник»*: Збірник наукових праць. К., 2021. Випуск 160.(№ 1-2) Ч.3. Політичні науки. 2021. URL: <http://gileya.org/index.php?ng=library&cont=long&id=244>
26. Томахів В.Я. Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Політичні системи та режими» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 052 «Політологія», ОПП «Міжнародні та регіональні політичні комунікації». Модуль 2. «Політичні режими». Тернопіль: ЗУНУ, 2024. 24 с.
27. Тоталітарні та авторитарні політичні режими у сучасному світі. URL: https://odnb.odessa.ua/view_post.php?id=5111
28. Требін М. П. Політичний режим як детермінанта рівня правової культури. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/3265/1/Trebin_113.pdf
29. Храмов І. Ю . Трансформація авторитарних режимів у ХХІ столітті. URI: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/19750>
30. Чабанна М. Концепт політичної довіри та реалії посттоталітаризму (методологічний аспект)/ *Політичні дослідження*. 2023. № 2 (6). С. 34-57.
31. Шабанов М. О. Сучасні політичні режими: концептуальні засади та практичний вимір : навч. посіб. / М.О. Шабанов. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2022. – 142 с. https://dspace.onu.edu.ua/items/f8a12718-e81b-40f1-886b-b4bc3777116c?utm_source
32. Шаповаленко М. В. Олігархат як чинник консолідації авторитаризму. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Питання політології*. 2021. Вип. 39. С. 8-14 .
33. Шляхтун П. П. Політологія: історія та теорія: Підручник К.: Центр учбової літератури. URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/Shliakhtun_Petro/Politologhii_istoriia_ta_teoriia.pdf
34. Шупенько В. С. Гібридні політичні режими сучасності. Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 30 квітня 2024 р.). Одеса : ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Центр соціально-політичних досліджень «Politicus», 2024. С. 181-184. <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/19676>
35. Якубова Л. Д. Україна в епіцентрі цивілізаційного зіткнення: євразійський/рашистський виклик : за матеріалами доповіді на засіданні Президії НАН України 23 серпня 2023 року. *Вісник Національної академії наук України*. 2023. № 10. С. 30-44.
36. Dobrzanska O. Formation of the External Authoritarian Country's Image Under the Influence of Media. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2023. Вип. 157. С. 35-41.
37. Rudyi N. Ruscismas a variantofthefascistformofstate-legalregime /= Рашизм як різновид фашистської форми державно-правового режиму.*Соціально-правові студії*. 2023. Т. 6, № 2. С. 55-60.
38. Introduction to Political Science. / Mark Carl Rom, Georgetown University; Masaki Hidaka, American University, Rachel Bzostek Walker, Collin Colleg. OpenStax Rice University, 2022. 626 p. URL: Introduction to Political Science

39. Types of Political Systems. University of Regina. Pressbooks. URL: <https://web.archive.org/web/20221022061920/https://opentextbooks.uregina.ca/sociology/chapter/14-2-types-of-political>

Додаткова література:

1. Арендт Х. Джерела тоталітаризму/ пер. з англ. [2-е вид.]. К. : Дух і літера, 2005. 584 с.
2. Литвин В.С. Політичні режими сучасності : інституційні та процесуальні виміри аналізу : навч. посібник / В. С. Литвин. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 632 с.
3. Гантінгтон Семюель. Політичний порядок у мінливих суспільствах./ пер. з англ. Тарас Цимбал. Київ: Наш формат, 2020, 448 с.
4. Мацієвський Ю. В. У пастці гібридності: зигзаги трансформацій політичного режиму в Україні (1991-2014). Чернівці: Книги – XXI, 2016. 552 с.
5. Томахів, В. Я. Сталінізм як різновид тоталітаризму (історико-політологічний аспект) : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.01. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. - Львів, 2001. - 168 с.
6. Ткач О.І. Модернізація політичних систем країн Латинської Америки (політологічний аналіз). К. : Ніка-Центр, 2006. – 312 с.
7. Шипунов Г. Категорія «політичний режим»: суть та основні підходи щодо визначення . *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2006. Випуск 18. С. 235-242.
8. Шипунов Г. Теоретичне підґрунтя використання поняття «гібридний політичний режим» в контексті аналізу перехідних процесів (транзиту політичних режимів) на пострадянському просторі. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія, Соціологія, Філософія*. 2007. Випуск 5-6. – С. 90-95.

Інформаційні ресурси

1. Безкоштовні електронні підручники онлайн «Гуманітарні науки» (<http://www.chitalca.html>).
2. «Дім свободи» Дослідження стану свободи в світі. <http://www.freedomhouse.org>.
3. Дослідження громадської думки «Євробарометр» <http://europa.eu.int/comm/dg10/eipo/polls.html>
4. Інтернет-ресурси за дисципліною політологія (www.eprints.kname.edu.ua/5463/)
5. Політологія: електронний каталог www.ecatalog.mk.ua/.../cgiirbis_64.exe
6. Політологія: Онлайн –бібліотека (www.nbuv.gov.ua/webnavigator/politics)
7. Політологія:Мультимедійний підручник (www.naiu.kiev.ua/books/mnp)
8. Сайт альманаху «Грані» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.grani.org.ua/>
9. Сайт Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ipiend.gov.ua/>
10. Сайт наукового вісника «Гілея» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gileya.org.ua/>
11. Сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/>
12. Сайт Національної Парламентської бібліотеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nplu.kiev.ua/>
13. Сайт Українського незалежного центру політичних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ucipr.kiev.ua/>
14. European Journal of Political Research <http://www.wkap.nl/prod/j/0304-4130>

